

ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ ТЕЛЕГРАММА

С большой радостью получил известие о вашем успешном участии на престижном фестивале "Дальневосточный бенефис", проведенный в городе Хабаровске. Авторитетное жюри и зрители центра Дальневосточного федерального округа высоко оценили ваше творчество, присудив Гран-при фестиваля. Сердечно поздравляю коллектив Чурапчинского народного театра с этим достижением. Желаю дальнейших успехов в театральном искусстве, в развитии духовной культуры народа.

Председатель Правительства РС(Я) Е.А.БОРИСОВ.

Муниципальное образование "Чурапчинский улус (район)" РАСПОРЯЖЕНИЕ

№ 434 от 23 октября 2003 г.

Об увековечивании памяти I секретаря КПСС, Почетного гражданина Чурапчинского района И.П.Листикова, Героя Социалистического труда, Почетного гражданина Чурапчинского района В.М.Кладкина

Учитывая исключительные заслуги в социально-экономическом развитии республики, улуса, в целях увековечивания памяти I секретаря райкома КПСС, Почетного гражданина Чурапчинского района И.П.Листикова, Героя Социалистического труда, Почетного гражданина Чурапчинского района В.М.Кладкина, РАСПОРЯЖАЮСЬ:

1. Установить мемориальную доску в доме по адресу: с. Чурапча, ул. Ленина, 39, где жил Листиков И.П.

2. Главе администрации с.Чурапча (Оксенешников И.И.) рекомендовать о присвоении улицам в поселке "Молодежный" имен И.П.Листикова, В.М.Кладкина.

3. Главе администрации Болтогинского наслега (Лебедев Г.Г.):

- провести мероприятия по увековечиванию памяти И.П.Листикова, В.М.Кладкина в Болтогинском наслеге;

- организовать экспозиции, освещающие жизнь и деятельность И.П.Листикова, В.М.Кладкина в культурно-этнографическом центре "Кындай".

4. ГУРМО "Саҥа олох" (Попов Г.Г.) опубликовать настоящее распоряжение в улусной газете.

5. Контроль за исполнением настоящего распоряжения возложить на руководителя службы по управлению персоналом М.И.Лоскина.

Хааччийы эйгэтигэр

БИЛСИН: САҢА ТЭРИЛТЭ "ЧУРАПЧЫСЕЛЬЭНЕРГО" МУП

Билигин кэмгэ электро-уотунан туһамат биир даҕаны мал, эгэ тэрилтэ суоҕа чакчы. Электроэнергияны үрдүк күүрүлээх линиятан дыһаларга, производственной объектарга киллэрин, ол ситимин көрүү-истии, өрөмүөнүсхүн туста түбүгү, анал билигин, көнүлүлээх (лицензиялаах) буолууну эрэйэр олус суолталаах, элпизти-нэстээх үлэ.

Бу үлэни уруксу өттүгэр "Сельэнерго", "Агропромэнерго" курдук тэрилтэлэр толороллор. Олор эстэхтиригэр бу дыһала-нан дырыктанар анал сулуусуа суох онгоһуллубута кэккэ күчүмэйдэри үөскөт-түт. Манна ордук Сыдыбыл алдьархайын курдук электро-уоттан улахан мэдээһэр, баһаардар тахсылара бу үлэбэ улахан су-олтаны уурары модьуйбута. Итинниктэри учуоттаан улуспут баһылыга И.Н.Аммосов бу дыһал бос ыйын 16 күнүгэр 195 №-дэ-эх уурааһынан "Чурапчысельэнерго" диэн саҥа муниципальной унитарнай предприя-тие тэриллибитэ. Улуус дьаһалтата бу МУП тэрийэччиһин (учредителин) буолар. Предприятие сүрүн соруунан чааһынай, общественной дыһаларга, араас объектарга электро-уоту тардыы, ону көрүү-истии, өрөмүөнүсхүн буолар.

Үлэ коллектива дьобуус. Сүрүн үлэһитэ 9 эрэ киһи. Ол ынан баран инникитин сай-дар, кэнигир кэскилэ улахан, былааннара, баҕалара баһаам. Тэриллибиттэрэ аҕыйах ый иһигэр балаача үлэни онорбуттар. Хо-лобур, Д.П.Коркин музей дыһитин, Чурапчы алын сүлүөх оскуолатын 5-с корпусун, "Чу-ралчы" кооператива Мугудайдаагы пище-комбинатын уонна да атын араас объектар,

чааһынай дыһалар электро-уоттарын тар-дыбыттар. Калининградский комплекс, киин селиннээх уулуссаларын электро-у-отун онордулар.

Предприятие директорынан бу иннинэ улуска энергондзор начальнигынан 13 сыл, бу системага уопсайа 17 сыл үлэ и-таастаах, улахан опыттаах Степанов О.Г. аһамыта. Кылаабынай инженеринэн урук-кута эт-үүт комбинатыгар, билигин "Чурап-чы" кооператива 15 сыл энергетиктэбит, араас оборудованиелары тангыга үлэстэ-бит, улуус биир тарбааха баттыр специа-листа Сивцев А.Н. үлэстэн эрэрэ тэрилтэбэ төһүү күөс буолара саарбахтаммат. Тэ-рилтэни аһардас электро-уоту киллэрэр (тардар) эрэ курдук сыаналары тутар. Уоту тардыы үлэ өссө сулургу өттө. Үкүсүт даҕаны билигин (чааһынай дыһ, тэрилтэ-лэр) уот ситимин киллэртэрдимбит эрэ ол сол курдук өрүү туруктаабын, улахан көрүүгэ-истиигэ наадыбатын курдук өйдөбүллээхпит. Сыһабыт, мэдээммит онно сытар. Дьингэр, уот ситимэ бастаа-аннай, утумнаах хонтуруолу, өрөмүөнү эрэйэр. Ордук подстанциилар, араас авто-маттар, предохранители, пускателлэр, проводтар утарсыларын (сопротивление-ларын), үрдээһиннэрин-наһааһыннарын мээрэйдээһин тустаах билигин, сагабылы ирдир үлэ. Манна барытыгар анал идэлэ-эх, көнүлүлээх специалисттар, көрөр-истэр тэрилтэлэр, тэриллиилэр суохтарынан үгүс хаһаайыстыбаннай, ордук чуолаан бюджет тэрилтэлэрэ, бара сааһан түбэһиэх дыһу-нан көрдөһөн онгорторо, көрдөрө сатыл-лара баар суол. Үгүс нэһиликтэр ба-

лыһалара, оскуоалара, уһуйааннара, дьобуус тэрилтэлэрэ бары даҕаны кыбыттар-раллар. Эбии көбүрүскэ, эрэн эбэтэр кыра хамнас көрбүтэ буолан, элэстэ саты-ыллар. Туох эмэ түбэлтэ табыл, табына онук дьонгон ирдир, элпизтэтэр да уустук.

Дьэ, маннаах бу саҥа тэрилтэбит "Чу-рапчысельэнерго" МУП саамай сатеех тэ-рилли. Нэһиликтэр, улуус кииннээһин тэрилтэлэр бу предприятиены кытта дуога-бардаһан хас нэһилик аһын, биһтэр хол-ботолоон даҕаны туран, анал үөрэхтээх электриги тутан электро-хаһаайыстыбала-рын көрдөрүөхтэрин сөп этэ. Тэрилтэ аата тэрилтэ, кэм арийы кыахтаах, ирдиргэ, элпизтэтэргэ даҕаны сирдээх, чопчу буо-луо. "Кэчкээй иһигэ төлүүр", — диэбиккэ дылы, оо, арааһа, ол бу алдьархай тах-сыбаттар ханнык. Олус наадалаах электро-уоттут аһара кутталлааһын, сэрэхтээһин умнумуоха. Улуустугулар олохтут саамай хамсатар күүтүн — электроэнергияны көрүүгэ-истиини бэрээдэктир, сүрүнүүрү кэм кэллэ. Ону олоххо киллэрээччинэн бу "Чурапчысельэнерго" МУП буолара сөп. Онон бу тэрилтэни төгүрүчү өйүүр, кэнэтигэр дьаһаллары ылар наада.

Тэрилтэ хонтуруота уруксу "Мажол-хоострой" эбэтэр "Чурапчыстрой" дыһити-гар баар, телефонун №-рө 41-588. Манна ким барыта, тэрилтэлэр кэлэ, биһс сүлдь-идаһытын, дуогабардаһааһын сөп. Олус наадалаах, туһалаах саҥа тэрилтэбэ, киһи дьобуус коллективыгар ситиһиллэри баһарабыт.

И.П.ПОНОМАРЕВ.

ТҮЯ СИРИН ГАЗТААҤЫНҢА САНААЛАРБЫТ

Билигин тыа сиригэр кыах, кытыы бөһүөлэктэрин газтааһын проблемаларыгар тохтуохтут.

Ону бу соторутааҕыта аҕай XXI-с үйүбэ билигин олохтутун сөптөөх саҥа үрдүк таһымга таһаарар уһулуучу үөрүүлээх түгэн буолбута эбэһиннэстиир. Ол эбэтэр газ ситимэ Өлүөнэ өрүс тутаһынан туораата. Онон үйэ аһардаах ыра санаабыт — "күөх төлөмүнэн" туһанарбыт улам чуһаһан кэллэ. Саха киһитин өйө-санаата да-бигис холлоот суду улахан, кизг да-лааһынаах, онук уустук-чымпык үлэ тэтимэ түргэттээн иһэрэ киһини эрэ сөхтөрөр.

Сахабыт сиригэр газ аан бастаан 1956 сыллааха Булуу төрдүгэр көстүбүтэ, онтон 1968 сыллаахтан Дьокускай куорат олохтоохторо туһанар барыттар. Аны 1973 сылла-аха Мэстээх 184 бизростэ уһуннаах газопровода тардыллан, Орто Булуу гаһын ситимэ уһаан-кэһээн барбыта эрэрэ, ол утах билигин Илин энэргэ гаһы таһаарар кыагы үөскэттэ.

Илин энэри газтааһын кэпсэтиитэ 1991 сылтан техико-экономическай төрүттээһинтэн саҕаламмыта. Онон ороскуоттанар үл-харчы билигин кэ-мэйгэ таһнаһаах 80 млрд. солк. ди-эн бырайыактамыт. 2002 сылтан саҕалаан саҥа техико-экономичес-кай төрүттээһинэ, үбүлээһинэ, бырай-мактыр-сметалыыр докумуоннара онгоһуллан барыттар. СР салаалтата 2002 — 2010 сс. диэри ылыммыт газ-тааһын Программатан Илин энэр улуустарыгар гаһы тизрдиигэ 7,5 млрд. солк. көрүлүөхтээх, 446 бизр-стэ магистральнай үөс уонна

бөһүөлэктэр иһи ардыларыгар 765 бизростэ газ ситимэ тардыллыахтаах, 16 тыһ. ыал дыһитигэр газ киирискээ-эх.

Дьэ, маннаах гаһы нэһиликтэһэбэ араас варианынан, схеманан тизрди-иэх сөп. Газтааһын программалыгар көрүлүбүт классическай вариант диэ-никэн бастаан 27 м кэтиттээх тыаны солоон, сирин хаһан магистральнай турбаны тардыллар, онтон салаа тур-балары бөһүөлэктэргэ тиздирилэр, тиздэр гаһы тарбагар станция тутул-лар. Итинниккэ биир бизростэ газо-провода тардарга 2 млн. солк. орос-куоттанар. Бырайыактыр-чинчийэр институттар сир кысын алдьатымаа-ры турбаны кыһыгы кэмгэ ыларга сүбэллиллэр. Киһилэр этэллэринэн үөс турбаттан 15 км ыраах, 150-тан аҕыйах ыллаах бөһүөлэктэ газ турба-тын тардыы экономическай өттүнэн хоромнулаах, кыаһытэ суох. Ол иһин ыраах, кытыы бөһүөлэктэргэ гаһы тар-дыы үлэтин кэһэһиин, ороскуотун, ай-ылбаа хоромнулутун кыһатар сыл-тан "Ленгаз" АО 2002 сыллааха Санкт-Петербург экономическай про-блемаларга научнай институтугар гаһы үөс турбата суох киллэрини вари-анын техико-экономическай са-баҕалааһын онорбута.

Ити сабаҕалааһын Горнай улуутун Маҕарас бөһүөлэтин холбоһуунан су-оттаммыт. Бырайыак быһытынан газ ситимэ бөһүөлэктэ иһигэр эрэ тардыл-лар, убатыллыбыт айылба гаһын ха-райар емкость туруоруллар, гаһы ме-тановоз нэһилээбэ биирдэ аҕалар. Маннаах схеманан газтааһын, бастаан туран, үбү кэмчиллэр. Куораттан Бэр-

дымгэстээхкэ диэри газопровод тар-дыта 400 млн. солк., оттон турбата суох тизрдиигэ 105 млн. солк. эрэ. Иккитинэн, газ киирэрэ быдан түргэ-тир. Холобур, классическай вариант бырайыагынан Нам селиннээһитигэр 1944 сыллааха 7 дыһа "күөх төлө" киирбит буоллаһына, билигин ман-на нэһиликтэһэ 60%-на туһанар, өссө да 10-ча бөһүөлэктэ тиздэ илик. Оттон Кэбээйи нэһиликтэһэ уонунан сыл "Кыһыл Сыыр — Дьокускай" газопро-воду "мининэн" олорон, газтан туһам-матахтара. Билигин онтон туһаммыт-тара: "Коммунизм диэн газ эбит!" — дэһэллэр.

Республика нэһиликтэһэтин газ-тааһынан 1992 сылтан дырыкта-нар "Стройсельгазификация" тэрилтэ директоры В.И.Иванко этэринэн, газ бары кыаһын ситэ туһаммакка оло-рорбут. Ол курдук, гаһы электростанция-ларга уматык быһытынан туттуу, дьобуус объектары сабылаах тиһтээ-эх инфра-кыһыл газовой горелкала-рынан сылытыы олус барыстаахтар. Дьокускайга "Ленгаз" АО гараһын, Смоленскай куоратка актовай саалалары муосталыын сылытарга он-ук грелкалары тутталлар эбит.

Билигин электричествоһан хаа-чыллы уонна итити-өттү боптуруос-тара уустугурут коммунитизм мистэ-тигэр онгоһуллар (локаль) энергия ыраах киһи сиртэн кэлэр энергия-тааһар чөлчөкүтүн киһи эрэ бары дөбөнүк өйдүүр. Онук туттуллар си-ригэр мистэбэ электричествоһа уонна атын сылытар энергияны холбуу биир-гэ онгортон таһаарар анал установка-лар бааллар. Олор кыамталара 135-

тэн 3250 киловатта диэри онгоһуллар. Хас биирдии киловатт-чаас электро-энергияны кытта 1,3 квт. ч. ититэр энергия таһарын санаан кэһиһин. Онон билигин Чурапчы улуутун, ор-дук кыра, кытыы бөһүөлэктэр олохто-охторо газ курдук үтө өнгөтөн мал-пакка, кыах тийэрмэһэн гаһы түргэ-ник туһанар баҕаттан тыл-ас өттүнэн эрдэһтэн олук онгосторукхайыт. Илин энэр улуустар муниципальной тэри-ллилэрин дьаһалталара холбоһон бу түргэһик сайдар олук тэтимигэр си-эттэрэн газка сыһааннаах республика араас научнай-чинчийэр институтта-рын, тэрилталарын этиилэрин учуот-таан, тыа сиригэр газтааһын Програ-мматыгар сөптөөх этиилэри, уларыты-лары киллэрэр ына туруорса, этэ-санара, ороһо олоруктарын наада.

П.В.МАКАРОВ, Россия уматык-энергетическай комплексын Бочуоттаах үлэһитэ, К.А.АНИТОВА, геология ветерана.

Хаартыскаларга, алтынны ый 10 күнэ, 2003 сыл. Газ ситимэ Өлүөнэ улуустарыгар үөрүүлээх түгэннэригэр.

Суруйааччы даҕаны син атын киһи курдук эрэр сүрэхтээх, малдьар эттээх. Олох мучумаана, сүннээби кыһалҕа, ол иһингэр литература мөккүөрдээх даҕаны болууруостара сүрэхтин ортотунан ааһаллар. Ол үмүгэр санааны босхо ыттыны, сылааны аһаары курдук оччоооу сиэринэн арыгылаах кэпсэтин, үөрүүнү-хоолтону үлэстиини баар олааччы. 1950-с сылдар бүтүүлэригэр Н.Хрущев "ирээригэ" олох балачча биллибитэ 1953-хамнааха көгүл булу, үөһэ тыныны билдэтэ. Репрессияламмы дьонтон тыыннаах ортар хаайыттан тахсытара, кинилэр уусдук, үйдээх олохторун сыртар матырыйааллар хаайыкка тахсаллара.

Күн Дьырибинэ эмиз, бэйэтэ 1920-ыллардаагы чекист, Саха иҥэр граждандский сэрини сытыы мохсобо, НКВД ар кытаанах тутууларынан тахсыбыта. Онтон Сталин адский кыргыһы уотун туугар саа-саада тутан Ийи-йду-тун хамускэспитэ, дойдутугар Албан Аат уордьаннаах этэнтэ эргиллэн кэлбитэ. Кини улахан кыһа Мусса-йи-

даах эрдэҕинэ, сэрингэ бараары туран, аҕарын таҕаһын устан ылан сизигэр уктубута. Ол атах таҕаһа талисман курдук сэрингэ сылдыһыт, биллигин П.А.Ойуунускай аатынан литературнай музейга кунду экспонат буолан турар.

Күн Дьырибинэ П.А.Ойуунускай бэйэтинэн олус эрэнэрин биллэрэн маных тыллари анаабытын литератураны таптааччылар бары биллэлэр:

*Кулабаны куттуурга
Кутта уот тыллаах,
Албыны аччатарга
Алчырбан айахтаах,
Тымтар ытыс,
Тыттылба тыгырах,
Күлүүк уол,
Күөбүл илин
(Эрэнэрим оччо)
Эн буолаа иһингил.*

Саха бастакы үгэһинтэ, сытыы ох тыллаах сатирик Степан Афанасьевич Саввин — Күн Дьырибинэ кулабаны куттуурга, албыны аччатарга айылбаттан талаанын бары күүһүн туһанан толорор баҕа санаатын оччоооу булаас бэйэтинэн самнарбыта. "Тураах тойуга, сахсырба саҕата" дьин аатырбыт кинигэтэ 1930 сыллааха бэчээттэнэн тахсаатын кытта атыга түргэнник бүлүгүтэ.

1926 — 1929 сс. суруйбут үгэлэригэр дьүһүн кубулуймтубу күөлүгүтэ дьонору, улаханмыс, байэмсах, кийиргэс чиновниктары, албын эрчимсиктэри, хоро таһааччылары,

уоруйахтары "күөбүл илин-тинэн, тыттылба тыгыраһынан" саралын тардан, ааҕааччы иһингэр ыраас мууска уурталаан бизр-битин сөгү-махтаах ахтааха араас санаа киирэр. Күн Дьырибинэ хаайылынан аҕыс сыл иһиннэ тахсыт ити кинигэтин кэнииттэн тоҕо суруйбатар? Итинэ эппит бир: түөкүн, албын олох, сымыа уруй-айкал үксээбитин көрөн, сүрөҕүр ыттарбыта, хоһооно да суох хомойбута. Уус-уран айымньыга кэпсэнар олох уоснаа бийиги сымыа күүрэнигэн тутар социалистическай олохтут икки ардылара ыраах этэ.

Саа-саада тутан оксулут булааһын көмөтөрө хаайыкка уктуттара, хаанынан уһуннарбытара. Хата, киһи кинээ тулуурдааҕа буолан, иһиннэ бизрбэккэ туох да буруйа суоҕа кестен, көгүлүн булбута, күн сырдыгын көрбүтэ. Чочу киһи сырыттаһына сымдыар. Степан Афанасьевич репрессия тимир аанын модуи тулурунан, ыраас суоҕаһынан үлү көтөн тахсыбыта. Кыһытын-абатын Сталинград кыргыһытыгар тарбаһыта, улуу, дуопан оксулуу толоскутар тыһаах ордон, иэриэмэ дьэтигэр эргиллэн кэлбитэ — хайдахтаах курдук үлүскэнээх үөрүүнү!.. Улахан киһи буруйа суоҕун улахан сэрин олорноҕо кэпсэнар уот кудулу

байдалыгар көрдөрбүтэ, өстөөбүн өлөрсөн өрөгөйдөөбүтэ, кыргыһыга кырдыгын булбута, өй-санаа өтүгүнэ ырааһыран кэлбитэ...

Бийиги билсэр кэммитигэр "Хотугу сулус" сурунаалга литературнай сотруджигынан үлэлиирэ. Кини бу сылларга биллиилээх советскай суруйааччылар бөдөҕ айымньыларын сахалын синардидыта. Максим Горькай "Ийэ", К.Тренев "Любовь Яровая", П.Ершов "Бехчеберкеөн-сонгоосчоон", П.Вершигора "Ыраас суоҕастаах дьон", В.Ахеев "Москваттан ыраах", Г.Николаева "Быйаҥ", о.д.а. бөдөҕ айымньыларын тылбаастаабыта. Онтон кини үлэстээбитин да иһин, тылбаастыт аата кинигэ кэнигэр суруллар буолан, биллибэт этэ. Арай 1953 с. дьикси Александр Твардовскай Саха сиригэр кэлэ сылдыһытын кэнииттэн поэт "Ыраактан-ыраах" дьин диригт эҕисмилээх, философскай өтө көрүүлэрдээх поэматын Күн Дьырибинэ бэйэтин аатынан "С.Саввин тылбааста" дьин хаһааттарга бэчээттээрин көрбүт ааҕааччылар: "Ити С.Саввин дьикс кимий?.. Күн Дьырибинэ тыһаах дуо?" — дьин соһуйаллара.

Итинник "тыһаахтыы көмүллэн", айар үлэтин ситэри сайыннарбатах саха бастакы үгэһинин кытта олус тап-

сан, айлаахтык иһин сөл уоттата олорбуттут. Майгыларга үчүгэйинэн туһанан элбэх ыалдьыт, хоһоо сымдыра. Бийиги иһинибитигэр кинилэргэ дьукаах быһылынан саха литературатыгар биллэр суолу-иһин хаалларбыт таһаанаах суруйааччылар Т.Сметанин, С.Тимофеев олорбуттара. Ыстаанын тоҕо эрэ Истибэ дьин ааттырбыт. Онтон бийиги кэниититтэн Миссей Ефимов балта Лиза хэргэзэ Байбалаһын, Элпэй улахан кыһа Диана дьин Артурдуун олорбуттарын өйдүүбүн.

Күн Дьырибинэ үгэлэрин омсолосох геройдары күн бүтүгүтэ дьикси тыһаахтар, автор тыла-өһө иһингэ, суу-стааҕа кэлин соморо тыллар курдук умнуллубат буоллупар. Колосбур:

*Билсэр доҕотторум
билбэт гына
Харахтарыгар
хос уу үүнэр,
Аанньа ахтан
кэпсэппэт гына
Айахтара
хам тигиллэр.*

Итинник улаагымыс дьонкор биллигин өссө элбээтилер. Байэлэрин итэҕэстэрин биллимит дьону Күн Дьырибинэ "Сахсырбалаах таракааныгар" сатабыллаах тылларынан саатырдар-кы-быһылларар:

*Туора киһи хараҕар
Туорах баарын
туһаааччы,*

**Бэйэтин кэнигэр
Бэрэбинэ баарын
билбэт
Бэрт элбэх,
биэбэккэлэриэм!**

Олохтон бэйэтэ үөскээн тахсар омсолосох быһыы уот-курбуу тылларынан быһа кыһымыллар үтө кэмэ баара. Күн Дьырибинэ оччо-тооҕо, өлүүс сыллар бастакы аҕардарыгар, изгник биллибитэ, алба... арбыта. Бэйэтин хаһан да биллэрэ биллэр көмө көрдүү сатааба-таҕа. Чэһин, аатын-суолун ыраастык тулут сатирик-поэт кэлин тылбаастыт бэрдэ буолбутун ахтан турабын. Мин кинигтэн сүбэлэтэ-сүбэлэтэ бастакы тылбаастымы — Д.Родари "Чиполлино мүлчүргэниэх" сырымылар дьин кинигэтин кудукайдык тылбаастаабытым. Кэлин ааҕааччылар көрдөһүүлэринэн издательс өсө өссө иккиһин бэчээттээн тахсыбыта. Кини суруйар идэ үрдүк эппитинэһи эрэйэрин аҕыйах, өйдөнөр тыһаах быһааран этэрэ. Төһө да биргэ элбэҕи кэпсэтин, араас турукка бэйэ-бэйэбитин ытыктаһан олорбулут иһин, кини хаайыкка сылгытын туһунан хаһан да кэпсэбэт этэ. Дьингээх чекист киһи быһылынан, баҕар, бэйэтин бэйэтэ буруйдаах санаабыт буоллаһына да көгүтө.

Поэт Василий СИВЦЕВ ахтыгыта.

Бүгүн олохун орто омурданын — 50 сааһа туолуутун бэлэстиир улуустары дьарыктаах буолуу киһини директора Николай Николаевич Шестаков Одьулуунтга 1953 сыллааха төрөөбүтэ. Аҕата Николай Николаевич, ийэтэ Акулина Сергеевна төртүүс одьулууннар, колхозка сылгыһытынан, манныксытынан үлэстээбитэрэ. Бизс биһргэ төрөөбүттэртэн Николай иһикс оҕо.

Коля 1961 сыллааха Одьулуун аҕыс кылаастаах оскуолатыгар үөрэнэ киирбитэ. Төрдүс кылааска үөрэнэ сырыттарына аҕата 42 сааһыгар оһолго түбөтөн өлбүтэ. 1969 — 1972 сс. Амма орто оскуолатыгар үөрэммитэ. Оскуола кэнииттэн оччоооу ыңнат сиэрин "Оскулэ — производствэ — үрдүк үөс" дьин дэвиниһин комсомольскай путевканан Ленин аатынан колхозка үлэстээбитэ. Бийэ буолан Мындааһы уһастаҕын Салпаас От фермелар субан сүөһү көрбүттэрэ. Ытык кэһи төлөһүт иһин, олох Советскай

САТАБЫЛЛААХ САЛАЙААЧЧЫ, ТЭРИЙЭЭЧЧИ

Ариия кэкистигэр Забайкальскай байыаннай уокурукка сулууспалаабыта. Итинтэн эргиллэн кэлэн бэрэн Карл Маркс аатынан совхозка рабонайдаабыта. Фермаҕа эһин айылык онгоруонунан үлэстээбитэ. Сааһын бурдук ыһытыгар сылааһытынан, күтүн хомуурга сылдыһыта. Опылтаах бурдук үүнэрээччилэр — Ленин орденнаах Аполлон Николаевич Кардашевскай, Октябрьскай Революция, "Бочуот Знага" орденнар кавалердара Николай Егорович Яковлев эдэр уолу үлөҕэ уһуйбуттара. Кинилэр сабыдыалларынан төрөөбүт-үөскээбит Одьулуунун кизк-нэлэмэн бааһыналарыгар долгууа үүнэр көмүс туорахтар тардылыарынан сири кытары үлэлиир аналлаах агроном идэтигэр үөрэнэргэ быһаарыммыта.

1976 сыллааха туруоруммут ооругун олоххо киллэрэр баҕалаах Благовещенскайдаагы тыа хаһаайыстыбатын институттар туттарса барбыта. Ситиһилээхтик туттарсан агроном идэтигэр 5 сыл үөрэммитэ. Үөрэбин бутарбит эдэр специалиһи бастаан Карл Маркс аатынан совхоз Одьулууннааҕы отделениетын агрономунан, онтон кылаабынай агрономунан аһаан улахан итэҕали сүктарбиттэра. Николай Николаевич ити кэминэргэ биһргэ үлэстээбит оройуон, республика опьт-таах директордарыгар Егор Егорович Васильевка, Василий Константинович Ефремовка салайар үлэҕэ уһуйбуттарыгар махтанарын этэр. Ити кэмгэ

быраҕылыыт бааһыналары туһаҕа таһаарыкка, икки хоннулаах севооборотка киирингэ улахан үлэ ыттыллы-быта, аренднай биригээдэлэри тарий-тэлээн үлэ үчүгэй түмүктэрдээх буолуута ситиһилинбита.

Салайар талаанын таба сыаналаан 1987 с. ОСКП райкомун бюротун уурааһынан Чурапчытааҕы "Сельхозхимия" холбоһугун председателинан аһаммыта. Оройуон совхозтарын бааһыналарыгар минеральнай, органической уоһурудуулары киллэрин, сири тулсаран онгоруу, бааһыналары күрүөлэһин үлэлэрэ, бааһына, хо-дуһа сирдэрин тулсарым ыттыллара. Бу 100-чээк үлэһинтээх, 24 единица автомобильнай паркалаах, 20 трактор-даах тарийтэ оройуонтга биһр бастык үлэстээхтэр аһааһынарыгар сымдыра. Маныаха Николай Николаевич салай-ар, тарийэр дьоһура тохору арыллы-быта.

1988 с. Чурапчытааҕы агропромы-шленнай холбоһук председателин бастакы солбуйааччы дуоһунаһыгар өрө таһаарылыбыта. Эмиз ити сыл Карл Маркс аатынан совхоз коммуни-стара итэҕэл биэрэниэр босхоломмул партбюро секретарынан быһаардаа-быттара. Совхозтар урэлленилэригэр, партийнай система үлэлээн тох-тоһулуугар одьулууннар Николай Ни-колаевичи сельсовет исполкомун председателинан талыттара. Сал-гым Одьулууннааҕы олохтох дьаһал-та баһылыгынан аһаммыта. Ити олус

марахан, ыһылымы-тобуллуу, дьон-сэргэ санаата уларыйыт кэмигэр нэһилиэк Сэбиэтин исполкомун пред-седателин, баһылыгын быһытынан төрөөбүт-үөскээбит түөлбөтин туһугар биһр бигэ санааны ыһынан үлэстээ-тэ. Олохтоохтору сатабыллаахтык түмкөн, салайан, үп-харчы олус кыры-ымчыгыттан иһинбэккэ нэһилиэк тарийтэлэрин базаларын бөөдөргөтүүтэ, бөһүөлэги тулсарай көрүгүтээх онгору-уга аһаабат болсомтогун ууран үлэ-лээбитэ. Сири-уоту, баайы-дуолу түгээтти кэмигэр дьонун-сэргэтин ыһынанаран нэһилиэк туһаҕар дьаһалтаҕа автогрейдер, бульдозер, водовоз, КамАЗ массыналар, МТЗ трактор халларыйлларын ситиспитэ. Хонтуора, 5 боксалаах гараж, детсад дьиклэрэ тугуллубуттара. Благоуст-ройствоҕа үгүс өрүттээх үлэ ыттыллы-быта. Одьулууннар Николай Николае-вич ити сылларга араас марахаттартан толлубакка, бары күүтүн, талаанын бикээн үлэстээбит үлэтин үрдүктүк сы-аналыһыллар, кинээх киһи, салайаач-чы быһылынан махтаналлар.

Н. Н. Шестаков 1996 сыллаахтан улуустааҕы дьарыктаах буолуу киһини директоруна үлэлиир. Тэрийтэ улу-ус үлэлиир дьонун хамнаһыттан 1,5 бырыһаанын ылан үбүлээн үлэлиирэ. 2000 сылтан государственнай фе-деральнай сулууста буолуута си-тиһилиннэ. Үлэһэрин хайыскалара — улуус үлэҕэ суох арагатын үчүөт-тааһын, кинилэргэ материалнай

көмөү онгоруу, "Арчы" үөрэтэр киһи көнүө кылгас болдьохтоох идэ биэрэр курстары үлэстии, үлөтэ суохтар үлэ булууларыгар көмөлөһүү, быстах кэмгэ туһалаах үлэһэн дьарыктаныы-ны өйөөһүн. Дьарыктаах буолуу кинээ тэрийтэ ликвидацияҕа барытынан сокращениеҕа түбэспит пенсияҕа тахсар саастарын ситэ илик дьоннору пенсияҕа таһаарымынан, сайымтгы ый-дарга оҕолор үлэстээх буолууларынан эмиз дьарыктанар. Онгөнөн туһам-мыттар тарийтэра, кини салайааччы-тыгар махталлара улахан.

Николай Николаевич иһлээх дьинэ кэргэн аҕа баһылыга. Кэргэнэ Тамара Семеновна Одьулуун нэһилиэгэр вет-враһынан үлэлиир, 25 сыл стахтаах улуус биһр бастык үлэстээх, тарбахаа баттанар специалиһа. Улахан уол Сер-гей тимир суол инженерэ, кэргэннээх, биһр оҕолоох. Ортолоро Володя эко-номист, кэргэннээх, биһр оҕолоох. Кыра уол Коля бийыл орто оскуолаһы бүтэрэн Дьоккускайдааҕы финансовой колледж казначейскай отделениеты-гар үөрэнэ сымдыар.

Үөрүүтээх убуһуһунан үтүөкэннээх киһини, дьоһунаах салайааччыны эбэрээлээн туран, үлэтигэр ситиһи-лэри, чэһин доруобуйаны, тус бэйэ-тигэр, дьинэ кэргэнигэр дьоллоох олобу баҕарыаһын.

А. СЛЕПЦОВ.

Автор суругтар этилээр санаа
редакция позициятыгар мэлдэн сөп түбэлэр
буолбатах. Сурукка ыйытлар чакчылар
кырдыктаахтарыгар эппитинен
автор түс бэйете сүгөр.